

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

PINJA SIETIÖ

Valkoinen poro

Saamelaisuus osana teosta ja tekijää

KUVATAITEEN TUTKINTO-OHJELMA
2023

TIIVISTELMÄ

Sietiö, Pinja: Valkoinen poro – Saamelaisuus osana teosta ja tekijää
Opinnäytetyö, AMK
Kuvataiteen tutkinto-ohjelma
Toukokuu 2023
Sivumäärä: 36

Opinnäytetyössä esitellään lopputyön taiteellisen osuuden työskentelyprosessia, jonka aikana kirjoittaja ponnistelee oman saamelaisidentiteettinsä kanssa. Esitellään, miten päädytään taiteellisen osuuden aiheeseen ja materiaaleihin, sekä miten teos saatiin valmiiksi.

Kerrotaan kirjoittajan taustasta sivuten saamelaisten historiaa.

Lopputuloksena on kirjoittajan päätös omasta identiteetistään sekä valmis veistos, joka esitettiin näyttelyssä.

Avainsanat: kuvataide, kuvanveisto, saamelaisuus, identiteetti, poro

Abstract

Sietiö, Pinja: White reindeer – Sáminess as a part of the work and the maker
Bachelor's thesis

Fine arts degree programme

May 2023

Number of pages: 36

Thesis presents the working process of the artistic part of the thesis, during which the author struggles with her own Sámi identity.

Thesis presents how to come up with the subject and materials of the artistic part, as well as how the work was finished.

Thesis presents the author's background with a touch on the history of the Sámi people.

The result is the author's decision about her own identity and a finished sculpture that was presented in the exhibition.

Keywords: Visual arts, sculpture (visual arts), Sámi identity, identity, reindeer

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TAUSTAA.....	6
2.1 Saamelaisten käännitys ja kieli	6
2.2 Omakohtaisuus.....	7
3 PORO	9
4 TYÖSKENTELYN SUUNNITTELU.....	10
5 TYÖSKENTELY	12
5.1 Rungon kokoaminen	12
5.2 Muodon hakeminen	14
5.3 Kipsin lisäys- ja poistovaihe	18
5.4 Yksityiskohdat.....	21
5.5 Sarvet ja koparat.....	22
5.6 Lopullinen muoto	25
5.7 Pintatekstuuri	26
5.8 Kultaus.....	28
5.9 Esillepano	31
5.10 Teoksen nimi	31
6 POHDINTAA SAAMELAISESTA IDENTITEETISTÄNI.....	32
7 LOPUKSI.....	34
LÄHTEET	36

1 JOHDANTO

Yritin miettiä lopputyön aiheeksi jotain henkilökohtaista aihetta, sillä en ole varmaan kertaakaan tehnyt syvästi henkilökohtaista teosta. Teosteni aiheina on aina jollain tavalla ollut luonto, joka on kyllä iso osa identiteettiäni, mutta entä teos, joka kertoisi jotain minusta itsestäni? Ajatukseksi nousi saamelaisuus. Se on aihe, jota en ole kertaakaan käsitellyt ja ajatus siitä samaan aikaan sekä kiehtoi että hirvitti. En alustavasti tiennyt saamelaisesta mytologiasta hirveästi, vain yksittäisiä asioita mitä alakoulussa oli opetettu ja mitä muistin Siida-museossa käynneistä. Luonnostelin erilaisia piirroksia Staalosta, pahantahtoisesta ihmistä muistuttavasta suuresta olennosta, joka vanhoissa taruissa syö lapsia. Kuitenkin jossain vaiheessa alkoi tuntua siltä, että aihe ei oikein puhutellut minua itseäni. Otin selvää erilaisista saamelaisista uskomusolennoista, mutta mikään ei tuntunut omalta.

Lopulta tokaisin puolisololleni turhautuneena ja puolivitsillä, että mitä jos vain teen poron, niin pääsisin helpolla tästäkin. Tosissani ajattelin poroa aiheena todella käytettynä ja tylsänä. Teoksia porosta on koko Lappi pullollaan ja ylipäätään porot on aiheena nähty. Ajatus porosta teoksena lähti kuitenkin kytymään ja kiehtomaan yhä enemmän. Pakkohan porosta on olla jotain taustaa ja mytologiaa, sillä poro kuitenkin on ollut aina hyvin tärkeä saamelaisille.

Poron mytologiaa etsiessä ja siitä lukiessa tutustuin pakostakin muuhunkin saamelaiseen kulttuuriin. Kävimme yhdessä puolisoni kanssa uudistuneessa Siida-museossa, jossa syvennyin enemmän saamelaisten historiaan ja kulttuuriin. Yllättäen yhdellä videolla, jossa esiteltiin erilaisia saamelaispukuja, esiintyi isoenoni ja hänen perheensä saamelaispuvut päällään. Vaikutuini tämän näkemisestä ja aloin miettiä enemmän syitä, minkä takia meidän lähipiirissä ei juurikaan näy saamelaisuus. Lainasin ja ostin kirjoja, jotka käsittelivät

poron sijaan itse saamelaisuutta, ja katsoin aiheesta dokumentteja. Dokumentteissakin sattui näkymään tuttuja kasvoja perheestäni.

Näin lähti kytämään myös halu oman saamelaisuuden ajattelemiseen ja määrittelemiseen. Porosta tuli myös yhtäkkiä tämän prosessin työkalu.

Päätin kertoa poron, erityisesti valkoisen poron merkityksestä saamelaisille. Tarkoituksena oli tehdä poron kokoinen veistos valkoisesta porosta, jolle tulisi kultaiset sarvet ja koparat, sekä kultaisia riimuja kehon pintaan. Riimut kertoisivat poron tarinaa, jossa poro kuvataan auringon lahjana muinaisille saamelaisille. Kullalla viitataan poron jumalalliseen alkuperään.

Tavoitteenani on kertoa taiteellisen osuuden työskentelyprosessista ja työn taustasta, sekä samalla pohtia omaa identiteettiäni saamelaisena. Aiheen ajankohtaisuus ja sen läpikäyminen tässä hetkessä tuntuu hieman ahdistavalta, sillä en ole yhtään varma identiteetistäni. Samalla sen läpikäyminen on kuitenkin oman taiteen ja identiteetin kannaltakin hyvin tarpeelliselta ja tärkeältä.

2 TAUSTAA

2.1 Saamelaisten käännytys ja kieli

Saamelaisten käännytys alkoi jo 1800-luvulla ja se jatkui systemaattisesti aina 1950-luvulle asti. Käännytyksessä saamelaiset haluttiin sivistää eli ”suomalaistaa”, sillä saamen kieli nähtiin alkeellisena kielenä.

Lapin sodan jälkeinen jälleenrakentamiskausi toi saamelaisalueelle runsaasti suomalaista väestöä, jolloin saamelaisten määrä erityisesti Inarin alueella väheni merkittävästi. Teiden rakennuttamisen myötä suomalainen hallinto vahvistui ja kaikki palvelut, kuten posti, terveydenhuolto ja poliisi tulivat Lappiin

asti – täysin suomenkielisinä. Jälleenrakentamiskausi toi mukanaan myös koululaitokset, eli suuret kyläkeskukset ja asuntolat, joihin lapset koottiin sotien jälkeen. Näistä koululaitoksista päästiin pitkien välimatkojen takia harvoin kotiin. Saamen kielellä ei tarjottu koulukirjoja tai muuta kirjallisuutta, saatiikka saamenkielisiä uutisia. Saamea puhuvien oli pakko opetella suomea selvittääkseen yhteiskunnassa, ja osa heistä unohti saamen kokonaan. Lapset, jotka oppivat saamen kielen kotonaan, joutuivat häpeämään sitä koulussa. Äidinkieltä ei enää puhuttu edes kotona lomilla. Saamen kielen ohessa hapertui myös saamelaiset perinteet poronhoidosta käsitöihin.

Evakko- ja jälleenrakennusajan häpeä huonosta suomen kielestä sai vanhemmat puhumaan lapsilleen suomea. 1960- ja 1970-lukuja pidetään ajanjaksona, jolloin monet saamelaiset halusivat olla ”suomalaisempia kuin suomalaiset itse” ja tuli tarve unohtaa oman kulttuurin perinteet. Tämä koski niin pukeutumista, kieltä kuin perheiden elämäntapaa (Lehtola, 2022, s. 36.)

2.2 Omakohtaisuus

Itselleni aihe on tärkeä, sillä sukuni on äidin puolelta saamelainen. Mummoni on pohjoissaamelainen, edesmennyt ukkini oli inarinsaamelainen, ja he puhuivat äidinkielenään saamea. Meillä ei kuitenkaan koskaan puhuttu saamea kotona, sillä isovanhempani joutuivat lapsena käännetyksi koulussa. Vaikka he kyllä osasivat saamea ja puhuivat sitä äidinkielenään, he eivät halunneet opettaa sitä lapsilleen, sillä sitä ei käytetty koulussa. Saamelaisuuden ilmi tuominen kielen tai vaatteiden kautta saattoi myös johtaa kiusaamiseen. Saamen kielestä tuli heille ikään kuin kirosana. Mummo kuitenkin teki edelleen nutukkaita ja käytti kotonaan saamelaisia vaatteita ja käsitöitä yhdessä ukin kanssa.

Samalla lailla kuin ihminen kasvaa kieleen, myös tekeminen rakentaa tundesidettä ympäristöön (Lehtola, 2022, s. 44). Isovanhempani olivat luontoihmisiä, joille luonnossa liikkuminen ja tekeminen tuli lihasmuistista, ja he tiesivät joka kolkan lähiympäristöstään. He tiesivät mihin heittää verkot alkukesästä,

mille suolle tulee kuivana kesänä hillaa, sekä mistä paikoista saa parhaiten katiskalla kalaa.

Perheessäni saamelaisuus näkyy kielen sijasta muilla tavoilla, kuten uskomuksien, luontosuhteen ja tapojen kautta. Perheelläni on aina ollut syvä suhde luontoon ja ympäristöön. Meille on opetettu lapsesta asti, että luonnosta tulee ottaa vain sen verran kuin tarvitsee, eikä yhtään enempää, sillä luontoa tulee kunnioittaa. Kävimme usein perheeni kanssa marjastamassa, sienestämässä sekä kalastamassa. Ajoimme autolla pieniä hiekkatietä pitkin syvälle metsään etsimään uusia marja- ja sieniapajia. Kävimme totta kai läpi myös edellisvuosien hyväksi todetut paikat. Kalastimme myös vuodenajasta riippumatta aktiivisesti. Isovanhempani, sekä osa perheestäni, uskovat kuun kiertoon ja elämiseen sen mukaan. Esimerkiksi kasvavan kuun aikana tulee tehdä tiettyjä asioita, kun taas pienenevän kuun aikana toisia asioita. Joidenkin asioiden tekemistä tulee välttää kokonaan tietyn kuun aikana. Kuun kierron mukaan elämisestä löytyy esimerkki ”Peurasta poroksi”-kirjassa. Siinä kerrotaan, kuinka tunturikoivun kaato on tehtävä uudella kuulla ja viistosti katkaisten, jolloin koivun juurakko ei kerää vettä eikä siten mätäne. (Nieminen & Pietilä, 1998, s. 84).

Perheeseeni ja sukuuni kuuluu myös poronhoitotaloutta harjoittavia ihmisiä. Isoenoni harjoittaa porotaloutta ja turismia Menesjärven ympäristössä Inarissa, tätini hoitaa poroja Käsivarren Lapissa. Toisaalta poronhoitoa saa harjoittaa saamelaisen lisäksi myös kantasuomalaiset, toisin kuin norjassa tai ruotsissa, joissa tämä oikeus on vain saamelaisilla.

Ennen itselleni oli päivänselvää, että olen saamelainen, sillä isovanhempani ovat saamelaisia ja he puhuivat äidinkielenään saamea. Kuitenkin heidän kiellensä katoamisen myötä perheemme ei puhunut saamea. Meillä ei myöskään ollut saamenpukuja emmekä käyttäneet mitään saamelaisia vaatteita tai käsitöitä. Emme olleet mitenkään erityisesti yhteydessä ympärillämme olevaan saamelaisyhteisöön, lukuun ottamatta perinteistä sukulointia ja muutamia kertoja poroerotuksissa.

Nykyään itsensä määrittelemisen saamelaiseksi saamelaisyhteisössä on entistä hankalampaa, sillä virallisesti saamelaiseksi luetaan henkilö, joka puhuu äidinkielenään saamea ja on kasvanut saamelaisessa ympäristössä ja yhteisössä. Toisaalta vireillä on saamelaiskäräjälain uudistus, jonka mukaan virallisesti saamelaisiksi luetaan sellainen henkilö, jonka isovanhemmat ovat puhuneet äidinkielenään saamea. Menisin siis muottiin mukaan, mutta silti olo tuntuu vähän pyrkyltä. Kuten Lehtola sanoo kirjassaan: Kieli on tärkein osa saamelaista kulttuuria ja kuulumista, ei pelkästään tiedonjaon väline. Kieli on päätekijä ihmisen samaistumisessa omaan ryhmäänsä – siinä, minkä perusteella ”me” eroamme ”heistä” (Lehtola, 2022, s. 42). Nämä sanat vahvistavat ajatusta siitä, että vaikka veressäni virtaa ns. saamelaisveri, kielen puuttuminen vaikuttaa suuresti omaan samaistumiseeni ja kuulumiseeni saamelaisiin.

3 PORO

Saamelaisessa mytologiassa Aurinko, maailman isä, antoi porot myötäjäislahjaksi saamen kansan esivanhemmille (Pentikäinen & Pulkkinen, 2018, s. 173). Lapin vanhoissa saduissa poroa kutsutaan auringon karjaksi, jonka aurinkojumala lahjoitti ihmisille, etteivät he tuhoutuisi hedelmättömien tunturien tyhjyyteen. Lappalaisten Jubmel loi maailman poron vasasta: luista tuli kallioperä, lihasta multa ja maa. Lisäksi maan sisälle luoja kätki poronvasan sydämen, jonka sykkeen yksinäinen vaeltaja voi kuulla tuulessa. (Nieminen & Pietilä, 1998, s. 10.)

Porojen tärkeys tulee ilmi muun muassa myös siinä, että niitä uhrattiin erilaisille uskomusolennoille, kuten taivaanjumala Radienille, tuulen jumalalle ja seidoille. Seidat olivat erityisiä pyhitettyjä kulttipaikkoja, joita voivat olla esimerkiksi epätavallisen muotoinen luonnonkivi tai suuri erikoisen näköinen puu. Porosta uhrattiin koko eläin tai vain osia ja sen tuli olla lauman paras. Uhriseurue söi lihat, jotka keitettiin paikan päällä. Seita tai muu jumaluus sai luut ja sarvet. (Tukiainen & Frey, 2018, s.157.) Hirvaan isot, kasvavat sarvet olivat parasta

mitä peuranpyytäjä saattoi antaa lahjaksi seidalleen, ja seitojen ympärys oli usein täynnä sarvia (Nieminen & Pietilä, 1998, s. 90).

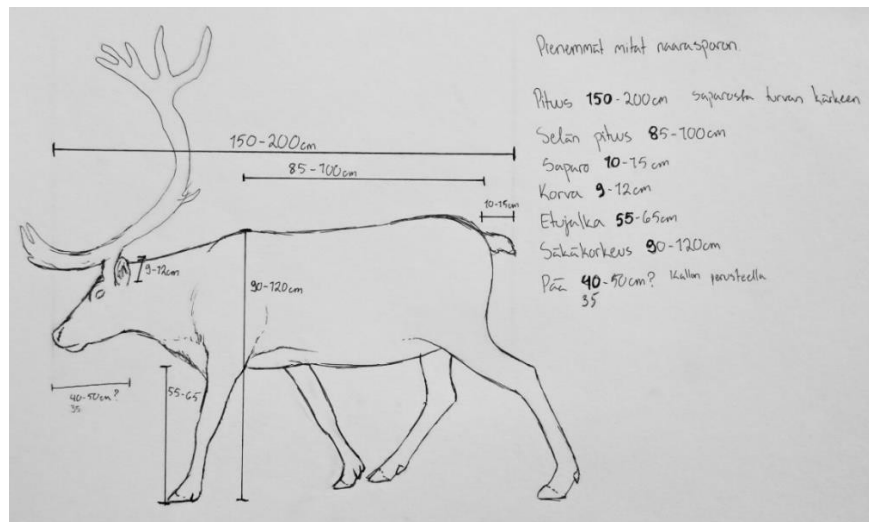
Erityisesti valkoinen poro oli, ja on edelleen, saamelaisille pyhä ja siihen liittyy paljon uskomuksia ja myyttejä. Esimerkiksi Inarin noita esiintyi langetessaan loveen valkoisena vaatimena, eli naarasporona. Aivan valkeaa albiinoporoa pidettiin perinteessä eläinten ja porojen maailmaa johtavana eläimenä. Valkoinen naarasporo, valkko tai valkovaadin on onneneläin. Nykyäänkin porotokassa tulee olla aina yksi valkoinen onnenporo poro-onneen takaamiseksi. Poro-onni pitää token koossa ja lisää sen kokoa. (Pentikäinen, 1995, s. 107.)

Myös inuiittilegendoissa mainitaan legenda valkoisesta karibusta. Legendan mukaan paha shamaani huijasi Tyya-nimistä naista ja lumosi tämän valkoiseksi karibuksi. Naisen aiemmin pelastanut mies Etasack oli tästä murheis- saan, mutta miehen isoäidin (joka oli voimakas shamaani) henki antoi tälle tai- kavoimat lumouksen rikkomiseen. Mies etsi valkoisen karibun token seasta ja muutti Tyyan takaisin ihmiseksi. Tämän jälkeen inuiittimetsästäjät ovat olleet ystävällisiä valkoisia karibuja kohtaan, sillä ne saattavat olla lumottuja ihmisiä. Toisen legendan mukaan valkoiset karibut ovat muodonmuuttajia, jotka pysty- vät halutessaan muuttamaan muotoaan ihmisestä karibuksi. Tämän takia met- sästäjät jättävät valkoiset karibut rauhaan. (Churchill Wild, 2011.)

4 TYÖSKENTELYN SUUNNITTELU

Mytologian tutkiminen inspiroi ja innosti, enkä melkein malttanut tehdä perus- teellisiä luonnoksia. Teki mieli vain lähteä suoraan veistämään. Kuitenkin kun kyse on näin suurikokoisesta työstä, on perusteellisuus todella tärkeää. Pro- jektin suunnittelu lähti siitä, että yritin ottaa selvää poron mitoista: mikä on po- ron säkäkorkeus, pituus, jalkojen pituus ja niin edelleen. Täysin tarkkoja mittoja oli vaikea löytää kaikesta tarvitsemastani, mutta Paliskuntien nettisivuilla oli riittävän hyvin tietoa. Ainoat kriittiset pituudet mitkä jäivät uupumaan olivat

kaulan ja takajalkojen pituudet. Nämä jouduin itse päättämään ja virheitä tuli varmasti. Menin kuitenkin sillä periaatteella, että jostain on aloitettava ja myöhemmin saa kyllä varmasti korjattua. Tämän jälkeen piirsin poron sivusta ja yritin sovittaa mittoja pienoismallia varten 1:1 mittakaavalla (kuva 1).

Kuva 1. Poron mitat

Edellä mainittujen mittojen pohjalta tein grillitikuista ja kuumaliimasta rungon pienoismallin (kuva 2). Koska grillitikut eivät kauheasti jousta, eikä niitä voi väännellä, tuli pienoismallin porosta staattisen suoran näköinen. Päätin, että veistoksesta tulisi ehdottomasti luonnollisemman ja paremman näköinen, jos asennossa olisi hieman kääntymistä tai mutkaa. Mitä jos poro katsoisi johonkin suuntaan ja jalat olisivat enemmän askelluksessa? Tarkempi asento on ehkä helposti muokattavissa valmiiksi leikatuista harjateräksistä oikein sitten hitsaamalla.

Kuva 2. Pienoismalli

Pohdin jonkin aikaa mistä materiaalista haluaisin tehdä poron. Betoni olisi kestävää ja siinä olisi pidempi työstöaika, mutta se on ehkä liian painavaa ja se on suhteellisen hintavaa. Paperimassa olisi halpaa ja kevyttä, muttei lainkaan tuttu materiaalina. Kipsin kanssa olen työskennellyt aikaisemmin, mutta siinä on lyhyt työstöaika. Toisaalta se on hieman kevyempää kuin betoni ja helpommin saatavilla. Päädyin siis valitsemaan kipsin teoksen materiaaliksi.

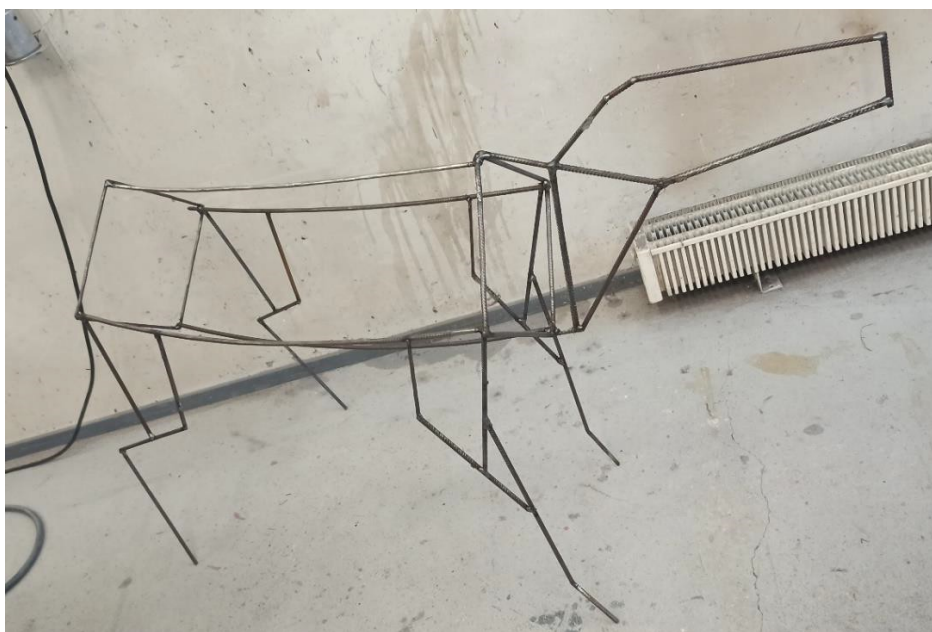
5 TYÖSKENTELY

5.1 Rungon kokoaminen

Työskentely lähti etenemään tarkemmin luonnostelemalla runko ja mitat paperille viivoittimen kanssa 1:1 suhteessa. Sitten vain laskemaan kuinka monta kappaletta ja kuinka pitkää harjaterästä pitäisi leikata. Kun sain harjateräkset laskettua oikeisiin mittoihin ja kappalemääriin, piti lähteä metsästämään harjaterästä. Rautakaupat olivat poissuljettu vaihtoehto, sillä niiden varastot olivat tyhjänä maailmantilanteen takia. Onneksi koululle oli kuitenkin tullut roskalava, jonne oli viety vanha ison teoksen runko. Myös mallinmuovailun kurssista olivat jääneet ruostuneet rungot käytettäväkseni. Harjateräksessä kuitenkin riitti työstämistä, sillä jämämetalli oli pinnalta ruostunutta ja osa oli maalattu. Hitsaaminen ei tullut kyseeseen ennen kuin metalli oli puhdistettu teräsharjalla. Puhdistamisen jälkeen kokeilin taivuttaa pisimmät harjateräkset luodakseni aiemmin mainittua kääntymää.

Taivuttamisen jälkeen alkoi hitsaus. Hitsasin muotoon ensin päätyneliöt poron tulevasta keskiruumiista. Tämän jälkeen kiinnitin puristimilla taivutetut pisimmät harjateräkset paikoilleen ja hitsasin ne kiinni. En ollut mittoissa ottanut huomioon sitä, että poron taipuessa hieman vasemmalle toinen puoli raudasta on lyhyempi toinen. Jouduin siis hieman kikkailemaan sen asian kanssa ja päätin, että rälläköin ylijäävän osan pois sitten kun muistan. Jalat ja pään hitsasin

ensin kasaan pöydällä, jonka jälkeen mittasin niiden paikat ruumiista ja kiinnitin ne kiinni (kuva 3). Vaikka mittaukseni olivat olleet tarkat ja 1:1 mittasuhteessa, tuli niihin muutaman millin heittoja niin pituudessa kuin kiinnityskohdassakin, ja sen takia virheet moninkertaistuivat lopullisessa rungossa. Jouduin paikka-leimaan virheitä jaloissa, sillä runko hieman vaappui puolelta toiselle. Niskasta tuli jotenkin lyhyen oloinen, mutta ajattelin että näitä asioita saa paikattua sitten massalla kun siihen vaiheeseen päästään.

Kuva 3. Teräsrunko

Kun poron runko oli kasassa, oli jäljellä enää teräksiset koparat, jotka tukevoittavat rungon kunnolla lattiaan. Niiden tekoon en ollut varannut harjaterästä, joten minun oli leikattava sitä lisää jämarungosta. Koparien mitat katsoin Riis-tainfo.fi-sivuilta ja luonnostelin niiden pohjan vihkoon (kuva 4). Luonnosta apuna käyttäen taivutin puhdistetun harjateräksen vastaamaan luonnoksen koparan muotoa ja hitsasin jämämetallin palasia luoden niiden muotoa esiin. Lopuksi täytin ne umpeen metallilla ja leikkasin kaaren puoliksi. Tämän jälkeen puhdistin hitsausjälkeä rälläkällä ja kiillotin koparat, sitten hitsasin ne runkoon kiinni. Koparat yhdistyvät runkoon poikkimetallilla, joka tulee niiden kaarien väliin hieman sisemmäs piiloon, sillä ovathan ne kuitenkin kaksi eri kynttä. Ennen hitsausta piti kuitenkin vielä hioa koparien alapinnat tasaisiksi, ettei paino pääse heittelemään puolelta toiselle vahingossakaan. Kun koparat olivat kiinni

rungossa, runko oli huomattavasti tukevamman oloinen ja painavampi kuin olin kuvitellut. Kun katselin runkoa etäämmältä, huomioni kiinnittyi jalkojen askeluksen leveyteen, sillä se oli ehkä häiritsevän leveä. Harkitsin jalkojen siirtoa keskemäs runkoa, mutta se olisi vaatinut lisää harjaterästä, sen puhdistamista ja taivuttamista oikeaan muotoon. Ajatus ei tuntunut kauhean houkuttelevalta, sillä harjateräksen puhdistus oli fyysisesti todella raskasta käsien ja ranteiden kannalta. Olin kuitenkin jo näin pitkällä, niin ajattelin vain jatkaa eteenpäin seuraavana päivänä jalkojen leveydestä huolimatta.

Kuva 4. Koparan suunnittelu ja hitsaus

5.2 Muodon hakeminen

Sain lahjoituksena puretusta rakennuksesta eristeenä käytettyä styroksia. Käytin sitä ja uretaanivaahtoa poron rungon täyttämiseen, sillä halusin lopullisen teoksen olevan mahdollisimman kevyt. Rungon täyttäminen auttoi myös hahmottamaan ja suunnittelemaan poron muotoa (kuva 5). Jalkoihin en lisännyt mitään massaa ennen kipsiä, sillä en halunnut, että jalat ovat liian massiivisen näköiset ja tekevät lopputuloksesta liian vanteran. Styroksin ja uretaanin leikkaamisen ja hiomisen jälkeen kiedoin poron kanaverkkoon, jotta kipsille olisi jotain tarttumapintaa. Tämän jälkeen käänsin poron selälleen, sillä se helpotti huomattavasti mahan ja jalkojen tekemistä näin alussa.

Kuva 5. Muodon luomista styroksilla ja uretaanilla

Kun maha ja jalat oli kipsattu ensimmäisen kerran, käänsin poron seisomaan. Jotenkin jokin ei tuntunut olevan oikein, nyt kun katsoin poroa uusin silmin. Kun poro oli ollut selällään lattialla, sain aikaa olla katsomatta poroa niin kuin sitä kuuluisi katsoa. Yllätyin myös siitä, kuinka nopeasti omalle työlle oikeasti sokeutuu, jos ei pidä taukoja työskentelystä. Huomasin, että poron niska on oikeasti häiritsevän lyhyt ja se näyttää jotenkin jännittyneeltä. Kokeilin jos tätä saisi korjattua lisäämällä palasia pään ja niskan jatkeeksi (kuva 6). Sen jälkeen, kun sain jatkeen paikoilleen, lisäsin myös kirpputorilta löytämäni sarvet mukaan. Sarvet auttoivat paljon niskan, ja ylipäätään koko pään hahmottelussa. Pää ja niska näytti jatkeen kanssa huomattavasti paremmalta ja ylipäätään luonnollisemmalta. Kiinnitin koko jatkeen sarvien kanssa paikoilleen, sillä en luultavasti enää kääntelisi poroa. Huomasin tämän jälkeen sen, että porolla on nyt myös tavallaan sammakkomaiset takajalat. Polvi-kantapää-väli oli liian pitkä ja sai poron jalat näyttämään oudoilta. Ajattelin kuitenkin optimistisesti, että ehkä saan ne massalla korjattua myöhemmin.

Kuva 6. Pään ja kaulan jatkeen kokeilu

Kun porolla oli valmis pohja, pääsin kipsaamaan kunnolla. Laitoin kipsin sekaan lasi- ja hamppukuitua kipsin vahvikkeeksi, erityisesti jalkoihin. Hamppukuitu oli peräisin koulun edellisen opettajan omalta kuituhampputilalta. Kyseinen opettaja lahjoitti säkillisen kuituhamppua oppilaiden taidekäyttöön. Jalkojen kipsaaminen tuntui hektiseltä kipsin nopean jähmettymisen takia, mutta onneksi jo jalkoja varten liian jähmeän kipsin sain käytettyä muualle vartaloon. Näin kipsiä ei mene turhan paljoa hukkaan. Jalkoihin menevän kipsin tuli olla juoksevampaa, että kipsi menisi kanaverkkorakenteen läpi tukemaan sen päälle lisättävää kipsiä. Joka kerta, kun lisäsin uuden kerroksen kipsiä, piti minun kastella suihkepullolla edellistä kerrosta. Jos edellistä kerrosta ei kastele ja se on päässyt kuivumaan liikaa, se imaisee kaiken kosteuden uudesta kerroksesta ja kerroksien välille jää ilmaa. Tällöin uusi kerros jää tyhjän päälle ja irtoa varmasti jossain vaiheessa. Jos ei irtoa, niin vähintään heikentää rakennetta ja poro halkeaa helpommin.

Halusin tarkastella poroa toisesta kulmasta ja ajattelin hieman liikuttaa poroa lattialla. Tämä osoittautui virheeksi. Näin aikaisessa vaiheessa poron liikuttelu yksin tuntui ihan järkevältä ajatukselta, sillä eihän se nyt kauhean painava vielä ollut. Poro nousi nätisti, mutta kun laskin sen lattialle, takajalat olivat ennen

etujalkoja lattialla ja paino oli hetken aikaa liikaa niiden päällä. Takajalat taipuivat, kipsi murtui, ja jouduin purkamaan kipsin molemmista jaloista. Tämä oli kaikessa ärsyttävyydessään todella tarpeellinen vaihe, sillä nyt kipsiin purkamisen jälkeen pääsin käsiksi runkoon. Päätin, että nyt ne sammakkojalat lähtee ja rälläköin jaloista pituutta pois. Ensin tietenkin pinosin poron mahan alle styroksia niin, että poron paino oli mahan alla takajalkojen sijasta. Leikkasin rälläkällä pituutta hieman yli senttimetrin verran pois ja hitsasin taipseeseen lisää tukirakennetta ehkäistäkseen murtumat ja liiallisen taipumisen tulevaisuudessa (kuva 7). Tämän jälkeen kieputin kanaverkon uudestaan jalkojen ympärille ja lisäsin kipsimassan paikalleen. Nyt jalkojen asento näytti paljon luonnollisemmalta ja kaikin tavoin paremmalta! Välillä ilmeisesti kannattaa tehdä virheitä.

Kuva 7. Jalkojen purkaminen, lyhennys ja hitsaaminen uudelleen

5.3 Kipsin lisäys- ja poistovaihe

Kun koko poro oli saanut muotonsa oikean näköiseksi, alkoi intensiivinen kipsin lisääminen. Tuntui siltä, että mikään kipsimäärä ei riitä, ja poro ”söi” sitä koko ajan vain lisää. Muotoa alkoi kyllä tulla yhä enemmän ja enemmän, mutta silti kipsin lisääminen jatkui. Paras vaihe kipsaamisessa oli ehdottomasti koparien kynsien kiinnittäminen jalkoihin. Poro sai itselleen nilkat ja alkoi näyttämään huomattavasti paremmalta, sillä asento oli vakaamman näköinen. Ajattelin, että tässä vaiheessa kun kipsiä ei vielä ole kauhean paksua kerrosta, kannattaa alkaa suunnittelemaan korville ja hännälle paikkoja. Tein kanaverkosta suhteellisen saman näköiset korvat ja hännän tyngän. Niiden kiinnittäminen kipsillä vartaloon olikin yllättävän helppo homma, eikä vastaan tullut oikein mitään haasteita (kuva 8). Vasta siinä vaiheessa, kun aloin kunnolla muokata päätä korvien ympäriltä ja poistin kipsiä, vastaan tuli kanaverkkoa. Onneksi kipsin seasta töröttävä kanaverkko oli suhteellisen helppo leikata pois ilman, että se haittasi mitenkään korvan kiinnitystä. Pään muotoa, erityisesti silmien paikkaa ja ulkonevuutta, oli todella hankala hahmottaa kuvista. Tein silmät uudestaan ainakin viisi kertaa, kun en ollut tyytyväinen siihen millaisiksi ne aina tulivat. Lopulta olin tyytyväinen silmien sijaintiin.

Kuva 8. Korvien lisääminen ja pään muoto

Aloin olla siinä vaiheessa työstöä, että poron nostaminen jalustalle helpottaisi huomattavasti työskentelyä koparien kanssa. Nosto helpottaisi myös poron katsomista kauempaa. Poro siis nostettiin kahden ihmisen voimin mdf-pohjan päälle eurolavalle, jossa oli pyörät (kuva 9). Pyörät mahdollisivat poron kääntelyn, vaikkakin yksi pyörä puuttui neljästä. Tämä hieman hankaloitti liikuttelua, sillä mitä enemmän painoa porolle tuli, sitä enemmän minun tuli itse nostaa nurkkaa, josta pyörä puuttui. Samalla kun lavaa nosti, täytyi myös työntää/vetää sitä epätasaisella lattialla. Vaikka liikuttelu oli melkein törkeän hankalaa, mahdollisti se silti pyörittelyn ja helpotti työtä. Melkein järkytyin kun poro kääntyi toisinpäin, sillä se oli hyvin toispuoleisesti työstetty. Jotenkin ulkoa tuleva luonnon valo ja vastakkaiselta puolelta tuleva keinovalo saivat pinnan näyttämään erilaisilta keskenään.

Kuva 9. Poro nostettuna lavalle

Huomasin myös, että mitä enemmän poroon tuli kipsiä, sitä kauemmin kesti sen kastelussa aina työskentelyn alussa. Aloinkin siis aina työskentelyn loputtua kapaloida poroa pakettiin märillä kankailla, joiden päälle tuli lopuksi

kostea päiväpeitto (kuva 10). Jalat jäivät ilman suojaa, mutta ne kasteleekin huomattavasti helpommin kuin muun kehon.

Kuva 10. Poron paketointi yöksi

Nyt kun poro oli korkeammalla, pääsin paremmin käsiksi jalkoihin. Aloin hioa sille polvia ja lisäsin aina kipsiä sitä mukaan kun polven paikka löytyi. Koparat saivat myös pikkuhiljaa muotoaan ja pääsin lisäämään massaa myös mahalle ja kaulalle paremmin. Huomasin jossain vaiheessa kesken massan lisääilyn, että olinkin intopiukeana lisännyt ihan liikaa kipsiä poron alapuolelle mahan alueelle. Nyt se näytti ihan raskaana olevalta porolta. Tuli koettua ainakin se, että kipsin lisääminen suuressa määrin on ehdottomasti helpompaa kuin sen poistaminen. Tuntuu, että poistin kipsiä useita tunteja ennen kuin sain aikaan luonnollisen näköisen "nälkäkuopan" mahalle.

5.4 Yksityiskohdat

Kun massan jatkuva lisääminen ja poistaminen alkoi tuntumaan liian raskaalta, aloin hioa pieniä yksityiskohtia, kuten korvia, päätä ja häntää. Silmien paikkojen löydyttyä yritin miettiä, olisivatko silmät auki vai kiinni, jotta saisin luomet tehtyä. Millaisen tunnelman haluan työstä välittyvän? Melkein heti oli itselleni selvää, että haluan poron paistattelevan auringossa nuuhkien ilmaa ja nauttien. Silmät olisivat siis kiinni. Korvat olisivat hieman sivuilla rentoina. Lähdin luonnostelmaan muovailutyökalulla vapaalla kädellä suoraan pintaan, josko onnistuisi kerralla. Ja onnistuihan se. Ainoa haaste olisi kopioida sama toiselle puolelle päätä. Päätin käyttää apunani kalvoa ja koetin piirtää kalvon läpi tekemääni kipsiuraa. Leikkasin kalvosta piirretyn osan pois ja käytin kalvoa sabluunan toiselle silmälle. Muutaman yrityksen jälkeen sain kalvon kohdistettua oikeaan kohtaan ja silmät olivat valmiit! Silmien jälkeen ei tehnyt mieli palata takaisin lisäämään suurta määrää massaa vartaloon, vaikka poro näytti vielä aika nälkiintyneeltä. Jatkoin siis pään työstämistä. Hioin posket kuntoon ja aloin hahmotella suun paikkaa. Kanaverkko tuli suuta ja sieraimia tehdessä vastaan, mutta nipsin sen surutta aina leikkureilla pois. Suorastaan nautin yksityiskohtien tekemisestä, sillä poro alkoi oikeasti näyttämään siltä kuin pitäisikin (kuva 11).

Kuva 11. Poron kuono, silmät ja korvat

Jalkoja tehdessä aloin olla jos siinä vaiheessa, että kun polvet oli tehty, pystyin niiden avulla katsomaan nilkkojen ja varpaiden kohdat tarkemmin. Varpaiden

tekeminen oli hieman haastavaa, sillä niistä oli hankalaa löytää kunnollisia referenssikuvia suoraan takaapäin tai edes viistosta. Sain kuitenkin tehtyä jonkinlaiset varpaat, joihin palata myöhemmin kun tuntuu siltä, että on opiskellut tarpeeksi työstön jatkamista varten.

5.5 Sarvet ja koparat

Kun odottelin veden imeytymistä kipsiin työskentelyn alussa, alon korjailla sarvia. Niitä oli ilmeisesti säilytetty ulkovarastossa, joten hiiret olivat päässeet jyrsimään niitä. Tuloksena oli siis kamalan näköisiä koloja ja nakerrettuja sarvien piikkien päitä. Päätin kokeilla korjata ne piiloon jollain massalla ja sattumalta kaupasta löytyi sopivaa. Tätä sinitarramaista, kaksiväristä massaa sekoitettiin sormien välissä hetken, jolloin massa sekoittui tasaiseksi ja työstöaikaa oli muutama minuutti ennen kuin massa kovettuu muoviksi. Haju oli aivan törkeän pistävä, mutta sain massalla täytettyä hiirien tekemät jäljet. Kun massa oli lopullisesti kovettunut sarviin kiinni, leikkasin sen mattoveitsellä myötäilemään sarven pintaa ja muotoa (kuva 12). Koska sarvet olivat aikaisemman omistajan toimesta lakattu sellakalla punertaviksi, laitoin itsekin kerroksen paksua sellakkaa piilottaakseni valkoiset muoviläiskät. En tiennyt kuinka peittävää kultamaali on, joten ajattelin, että on hyvä tehdä sarvista samansävyiset ennen maalausta.

Kuva 12. Sarvien nakerrettujen osien paikkaukset

Nyt kun poro oli paketissa ja suojassa lialta ja pölyltä, ajattelin enempää miettimättä kokeilla kultamaalia sarviin. Olin toki kokeillut muutamaa eri maalia testipaloihin ja valitsin niistä sopivimman. Käytössäni oli suihkutettava kultaspray, jota suihkutin purkin korkkiin ja sivelin sarviin. Ajattelin, että näin säästäisin ihmisten keuhkoja, sillä samassa työtilassa työskenteli neljä muuta ihmistä. Sivelty maali ei kuitenkaan näyttänyt yhtään niin hyvältä kuin miltä suihkutettu maali näytti. Pahoittelin asiasta muita työskentelijöitä ja suihkutin maalin suoraan sarviin. Sarvilla meni kuivua pari tuntia, jonka jälkeen maalin käry lakkasi. Sarvet olivat juuri sellaiset kuin halusin niiden olevan (kuva 13). Kun ne kuitenkin olivat kosketuskuivat, huomasin, että maali lähtee todella helposti pois sarvista. Sormeen jäi samankaltainen tuhru kuin lyijykynäpiirroksista jää. Mietin, että pystyisiköhän sarvet lakkaamaan? Olisiko pitänyt tehdä kunnon pohjustus ensin? Pohjustusta nyt ei enää pystynyt korjaamaan, joten tein testipaloihin kokeilut erilaisilla lakoilla. Vesipohjainen lakka hapetti värin kamalan näköiseksi ja liuotinpohjainen lakka joko liuotti pohjalta maalin tai tummensi maalin tummaksi ja mutaiseksi. Lakka siis ei käynyt päinsä, ellei se ollut juuri tälle maalille tarkoitettua lakkaa, jota ei Kankaanpäässä ollut saatavilla. Päätin, että jätän maalin tähän ja haen lakan Porista seuraavalla kerralla siellä käydessä.

Kuva 13. Maalatut sarvet

Sarvet olivat nyt kullattuina, joten käänsin katseeni kopariin. Ne olivat lakkauksesta huolimatta ruostuneet aika ikävän näköisiksi, joten ennen kultausta piti hioa ruoste pois pienoishiomakoneella. Työtilassa oli onneksi paikka koneelle, joka saatiin työskentelyä varten sopivasti kuntoon. Pörrällä suurin osa ruosteesta lähti tosi nätisti, mutta osa piti hioa käsin pois, sillä koneella ei yltänyt ihan kaikkialle. Koparien alta ja sisäpuolelta hiominen oli ranteille yllättävän raskasta, mutta sain kuin sainkin suurimman osan ruosteesta pois. Ruosteen poistamisen jälkeen suojasin nilkkojen kipsiset osat foliolla ja suihkutin kultamaalin kopariin. Tiesin, että maali ei tule pysymään hyvän näköisenä koparissa, sillä työstöä muualla oli vielä jäljellä vaikka kuinka paljon. Tulin vielä lisäänmään kipsiä vartaloon, jota varten poroa pitää kastella, mikä pilaa kultamaalin koparissa. Ehkä tämä vaihe oli lähinnä omaa itseä varten nähdäkseni, miltä lopputulos sarvissa ja koparissa lopulta näyttää. Ja se näyttikin ihan todella hyvältä (kuva 14). Työn näkeminen melkein loppusuoralla sai uskomaan enemmän sen valmistumiseen ja siihen, että se tulee näyttämään hyvältä.

Kuva 14. Hiotut ja maalatut koparat

5.6 Lopullinen muoto

Massan poistaminen ja nälkäkuopan esille tuominen toi poron vartalolle enemmän muotoa, mutta se näytti ehkä vieläkin liian laihalta. Aloin hahmotella missä jalkojen lihakset ja muut vartalon muodot menevät ja merkkasin ne hiomalla ne poron pintaan (kuva 15). Aloin lisätä massaa ja toivoin, että lisään sitä tällä kertaa oikeisiin kohtiin.

Kuva 15. Lihasten ja mahan muodon hakemista

Aina kun massan lisääminen ja sen hiominen alkoi tuntua taas liian raskaalta, viimeistelin yksityiskohtia. Poron pää alkoi näyttää yhä enemmän siltä kuin pitäisikin, mutta kaula alkoi olla ongelma. Kaulan kohdalla poroilla on pitkää karvaa, mistä tuleeikin poroille melkein tunnusomainen kaulapussi. En tiennyt yhtään miten lähtisin työstämään kipsiä niin, että se näyttäisi pitkältä karvalta, joten lähdin vain kokeilemaan erilaisia lähestymistapoja. Tein kaulan varmaan kaksi tai kolme kertaa ihan uudestaan, sillä en ollut alkuunkaan tyytyväinen siihen. Asiaa hankaloitti tosi paljon kipsin alla oleva kanaverkko, jota oli sen verran tiellä, että sen pois leikkaaminen tai painaminen syvemmälle styrokseen ei ollut vaihtoehto. Tässä vaiheessa oli tyydyttävä siihen, mikä näyttää omaan silmään siedettävältä ja sellaiselta, mikä ei pistä liikaa katsojan silmään. Päädyinkin sitten hieman röpelöiseen pintaan, johon en ollut täysin

tyytyväinen. Se sai kuitenkin luvan kelvata, sillä aika oli rajallista, kuten myös mielenterveyteni.

Jossain vaiheessa kesken kipsin lisäilyn ja poiston en keksinyt enää mitään, mitä korjailla. Kuitenkin tuntui siltä, että jotain pitää tehdä, sillä nyt on kiire saattaa työ valmiiksi. Työn pitää keretä kunnolla kuivumaan ennen kuljetusta gallerialle, ja siinä saattaa mennä vähintään parikin viikkoa. Mitä kuivempi teos on, sitä kevyempi se on. Päätin jonkin ajan päästä, että poron muoto saa luvan olla valmis (kuva 16). Tässä vaiheessa ei kerkeä enää tekemään mitään suuria muutoksia kuitenkaan, joten eteenpäin vain!

Kuva 16. Lopullinen kehon muoto

5.7 Pintatekstuuri

Mielessäni oli jo suunnitelmia siitä, miten toteutan poron pintatekstuurin: tekisin pintatekstuurin karkealla pensselillä ja löysällä kipsillä. Kipsi kuitenkin oli hankala työstää, sillä se kovettui löysästä muodosta liian nopeasti. Pensselistä jäi myös liian hienojakoista jälkeä. Kokeilin pintaan myös kampa,

mutta kamman kanssa työskentely tuntui hieman hankalalta ja koin, etten pystynyt tarpeeksi kontrolloimaan jälkeä. Päädyin kokeilemaan kipsin sijaan rakennuslaastia, joka kuivuisi suurin piirtein saman väriseksi kuin mitä sen alla oleva kipsi on. Löysin kamman ja karkean pensselin tilalle muotoilutyökalun, jossa oli pulloharjamaiset päät. Harjat yhdistettynä laastiin jättivät ihan täydellistä jälkeä poron pintaan (kuva 17). Pystyin jopa hieman vaikuttamaan jälkeen sillä, kuinka paljon painoin harjaa. Huomasin aika nopeasti, että myös laastin kanssa kannattaa kastella pintaa ennen kuin sen länttää siihen kiinni. Kuivunut laasti jätti sen ja kipsin väliin ilmaa, mikä johti siihen, että laasti saattoi rapista pois. Olin kerennyt tekemään pinnan tekstuuria jo isoon osaan vartalosta ennen pinnan kostutusta, joten lähdinkin rapsuttelemaan laastia pois. Rapsuttelun jälkeen tein koko homman uudestaan, mutta tällä kertaa ajatuksen kanssa ja kunnollisen pintakäsittelyn kera.

Poron pintaa ja väriä tarkasteltuani päädyin jättämään sen sellaiseksi, sillä jossain kohtaa ajatuksena oli maalata poron pinta tasaisen valkoiseksi. Lievästi vaihtuvat kipsin omat valkoisen sävyt kuitenkin näyttivät elävältä yhdessä kitin kanssa, joten päätin jättää pinnan siltä osin rauhaan.

Kuva 17. Pinnan tekstuuri

5.8 Kultaus

Kävin hakemassa sarvia varten kultamaalille tarkoitettua kirkasta lakkaa, josko sen jälkeen maali ei lähtisi sarvista niin helposti. Kun kokeilin lakkaa testipalaan, olin toiveikas, sillä lakka näytti vielä märkänä todella hyvältä testipalassa. Kuitenkin lakan kuivuttua kävi ilmi, sillä ei lakalla ollut mitään eroa muiden lakkojen kanssa, vaikka se oli tarkoitettu juurikin tätä maalia varten. Kokeilin vielä pariin testipalaan suihkuttamalla eri etäisyyksiltä, mutta aika lailla sama lopputulos. Päätin kultamaalin sijaan kokeilla kultajauhetta, joka tuputellaan sille tarkoitetun liiman päälle. Testipalassa jauhe näytti oikean väriseltä ja kiilsi melkein samalla tavalla mitä maalikin. Päätin kokeilla jauhetta koko sarven alueelle (kuva 18).

Kuva 18. Erilaisen kullan kokeilu (vasen sarvi)

Kullan sävy oli mielestäni ihana, mutta kiilto oli silti liian mattamainen. Haluan, että käyttämäni kulta näyttää juurikin metallinhohtoiselta, kullalta. Vaihtoehdot kävivät kuitenkin vähiin kultamaalien kanssa, eikä lehtikulta tullut kyseeseenkään, sillä se on kallista ja hyvin vaikea kontrolloida. Päädyin siis siihen kultamaaliin, jota käytin ensimmäisellä kerralla ja toivoin, että maali pysyy sarvissa, jos niihin ei vain koske. Päätin myös tällä kertaa laittaa sarvien ja koparien pohjalle kunnon pohjamaalin ennen kultaamista (kuva 19).

Kuva 19. Pohjamaali uudelle kultamaalille

Kun kultamaali oli kuivunut ja poron pinta tehty (riimuja lukuun ottamatta) päätin vaihtaa sen alla olevan lavan toiseen. Lavan pyörien takia pumppukärret eivät mahtuneet siirtämään lavaa, mikä olisi hankaloittanut todella paljon poron tulevaa siirtoa autoon. Puuttuvan pyörän takia lava oli myös hitusen vinossa, mikä ei varmasti olisi hyvä asia veistoksen kannalta. Ulkoa löytyikin juuri sopivan kokoinen lava, johon poro siirrettiin ilman suurempia ongelmia. Poron toinen etujalka ja ristikkäinen takajalka murtuivat ihan hitusen, mutta ne sai piiloon kitillä. Harmitti, mutta ajattelin, että kunhan poro pääsee suhteellisen ehjänä galleriaan, riittää se mainiosti. Paikan päällä gallerialla pääsee kuitenkin korjaamaan kitillä pienet murtumat piiloon. Olin oikeastaan jo valmistautunut henkisesti siihen, että poron jalat murtuvat jossain vaiheessa, sillä ovathan ne todella ohuet ja kannattelevat suurta painoa. Katketa ne eivät kuitenkaan voi.

Nyt kun poro oli lähes valmiina uudella lavalla ja korjattuna, jäljelle jäisi enää riimukirjailu poron pintaan. Aloin kuitenkin miettiä, että onko riimukirjailu ihan tarpeellinen, sillä en haluaisi tukkia poron pintaa liian täyteen tavaraa.

Valkoinen poro on kuitenkin sellaisenaan jo ilmestys, joten riimukirjailu huutaisi liikaa ja turhaan. Riittäisiköhän muutama tai vain yksi riimu tuomaan ilmi poron alkuperää? Ihastuin ajatukseen riimusta poron otsalla, sillä olisihan sellainen todella estettinen. Aurinkoa kuvastava riimu sopisi kuvaamaan poron yhteenkuuluvuutta auringon kanssa. Etsin sopivan näköisiä riimuja kirjoista ja kokeilin niitä kalvon avulla poron otsalle (kuva 20). Käytettäväksi riimuksi valikoitui Luulajan rumputyypin aurinkoriimu (Pentikäinen, J. & Pulkkinen, R, 2018, s. 381). Riimun kaivertamisen sijaan piirsin sen ensin lyijykynällä oikeaan kohtaan otsalla, sitten maalasin sen kultamaalilla (kuva 21).

Kuva 20. Riimukokeiluja

Kuva 21. Lopullinen riimu maalattuna otsalle

5.9 Esillepano

Teoksen työstövaiheessa mielessäni kävi, että porolla olisi ollut jonkinlainen alusta tai jalusta. Leikittelin ajatuksella ruskan väreissä hehkuvasta ryijystä tai karvalankamatosta, joka simuloisi Lapin upeaa maaruskaa. Hylkäsin kuitenkin idean, sillä se veisi liikaa huomiota itse veistokselta ja erottaisi teoksen omaan tilaansa. Leikittelin myös ajatuksella kultaisista jalanjäljistä, mutta se taas tuntui liian leikkisältä ja merkityksettömältä. Ajatus siitä, että poro ikäänkuin kävelisi vastaan galleriatilaan tullessa kuitenkin ihastutti. Teoksen esillepano oli siis yllättävän helppoa, sillä tarvitsi vain nostaa poro lavalta suoraan lattialle (kuva 22).

Kuva 22. Poro paikallaan galleriassa

5.10 Teoksen nimi

Nimeä teokselle olin miettinyt aina silloin tällöin. Poronhoitosanastossa porolla on satoja eri nimityksiä liittyen sen ikään, sukupuoleen ja väritykseen. Yritin etsiä juuri valkoiselle naarasporolle nimityksiä ja niitä löytyikin muutamia: gabba, kappa ja kymppi ovat nimityksiä täysin valkoiselle albiinoporolle, valkko on nimitys valkoiselle porolle. Nämä nimitykset kuitenkin tuntuivat jotenkin sie-luttomilta ja liian kuvaavilta. Ikään kuin katsoisi teosta ja sanoisi, että se on

valkoinen poro ja siinä se. Halusin, että nimi kertoisi teoksesta enemmän kuin mitä se suoraan on. Teoksen nimeksi siis valikoitui ”Beaivažá Skeaŋka - Auringon Lahja”. Nimen alkuosa on pohjoissaamea ja kääntyy auringon lahjaksi. Nimi on kaksiosainen, sillä halusin porolle ehdottomasti saamenkielisen nimen. Halusin kuitenkin sen lisäksi, että katsoja tietää mitä nimi tarkoittaa. Apua kääntämiseen sain ivalolaiselta perhetutulta, joka otti yhteyttä erääseen paikalliseen saamen kielen opettajaan. Pyysin käännöksen pohjoissaamen lisäksi inarinsaameksi (joka on Piävváá Skenkká), sillä juuri sitä isovanhempani puhuivat ja sen käyttäminen olisi ollut omakohtaisempaa. Päätin kuitenkin käyttää pohjoissaamea nimen ulkoasun takia.

6 POHDINTAA SAAMELAISESTA IDENTITEETISTÄNI

Runkoa tehdessä oli paljon hetkiä, jolloin menin autopilotille työskentelyssä. Tällöin ajatuksia pyörteili paljon omassa identiteetissä ja saamelaisuudessa ylipäättään. Miten sukuni ottaisi opinnäytetyöni vastaan, vai kiinnostaisiko tämä heitä ollenkaan? Mitä jos tästä tulisikin kiusallinen keskustelu seuraavassa sukukokouksessa ja näkemyksiäni tai tuntemuksiani kyseenalaistettaisiin vahvasti? Entä jos äitini, joka meille kertoi saamelaisesta taustastamme sanoisi, että ei itse koe olevansa saamelainen? Nämä kysymykset tuntuivat pyörivän ajatuksissani toistuvasti. Miksi minun toisaalta pitäisi välittää mitä muu suku ajattelee, kun enhän minä heihin ole kauheasti yhteyksissäkään? Myöskään äidin suhtautuminen omaan saamelaistaustaansa ei poista minun oman suhtautumiseni tärkeyttä mitenkään. Silti ajatus tästä tuntui ristiriitaiselta. Kai minä saan vanhempieni suhtautumisesta huolimatta tuntea olevani osa saamelaista kansaa?

Tunnen itse ylpeyttä juuristani ja haluaisin opetella saamen kielen sekä päästä harjoittamaan kulttuuria, vaikka käsitöiden tai korujen muodossa. Tekisi myös mieli ottaa yhteyttä sukulaisiini, kuten isoenon perheeseen sekä vierailla tätini luona. Pitäisi ylipäättään soitella sukulaisille, mutta kynnys siihen on jotenkin

kauhean suuren tuntuinen, sillä sitä en ole aikaisemmin tehnyt. Tuntuu hasulta ja typerältä jännittää omille sukulaisille soittamista. Haluaisin kuitenkin kysyä heiltä, että mikä on heidän suhtautumisensa saamelaisiin juuriin ja kevatko he itse olevansa saamelaisia. Heillä kuitenkin on edelleen yhteys saamelaiseen yhteisöön ja kulttuuriin.

Näin yhtenä päivänä työskentelyn jälkeen videon, jossa kerrottiin saamelaiskäräjälain uudistuksesta ja sitä kritisoitiin. Videon tekijän mielestä saamelaiseksi saa kutsua itseään vain kieltä puhuva ja kulttuurissa elävä ihminen. Kommenteissa kaikki olivat yhtä mieltä videon tekijän kanssa. Tekijä oli hyvin perillä siitä, mitä saamelaisuus pitää sisällään ja keitä saamelaiset ylipäättään ovat. Hän tiesi paljon myös saamelaisten historiasta, mikä teki hänestä entistä vakuuttavamman. Tämä sai minut jälleen kyseenalaistamaan omaa oikeuttani sanoa itseäni saamelaiseksi. Mutta miten henkilö, joka ei ole itse saamelainen tai henkilökohtaisesti mitenkään kytköksissä saamelaisuuteen, saa määritellä kuka saa kutsua itseään saamelaiseksi? Miksi ylipäättään monet tuntuvat uskovan, että heillä on oikeus määritellä, keitä toiseen kansaan kuuluu? Tuntuu erityisen typerältä kyseenalaistaa omaa identiteettiäni tällaisen yksittäisen videon takia, mutta koska asia on kipeä ja taivun yliajattelemaan asioita, tuntuu pienikin negatiivinen asia törkeän suurelta.

Tunnen ylpeyttä omista juuristani, ilmaisen ylpeyteni ja tuon sitä ilmi taiteen muodossa. Ja se jännittää ja hävettää. Hävettää sen takia, kun en tiedä onko minulla oikeus saamelaisuuden julistamiseen. Mitä jos tästä tulee nyt jokin paskamyrsky aikaan ja sekä työni että ajatukseni lynkataan heti alas niiden tultua ilmi? Mutta eikö toisaalta saa olla ylpeä saamelaistaustastaan? Eikö se, että on ylpeä saamelaisuudestaan, ole erityisen hyvä asia, kun sitä on joskus jopa hävetty? Hassua, että ennen hävettiin, kun oltiin saamelaisia ja nykyään hävettää, kun ei ehkä ole.

Poron luominen itselleni tänne etelään oman identiteetin prosessoimiseksi tuntuu oudolta. Poro on aiheena todella käytetty, kun miettii lappalaista matkailukulttuuria tai taidetta Lapissa ylipäättään. Toki poro on ollut aina hyvin tärkeä eläin, minkä takia siitä löytyykin materiaalia aiheena, mutta idea siitä teoksena

tuntuu silti käytetyltä. Eikö lappalaistaustainen ja saamelaisukuinen mitään muuta aihetta keksinyt kuin poro? Entä muu Lapin luonto, kuten tunturikoivut, naalit tai vaikka kuukkelit? Taas yksi poro. Toisaalta tämä poro on täällä etelässä ja edellä listatut aiheetkin ovat ihan yhtä käytettyjä. Huomaan, että mitä enemmän poroa työstän ja mitä enemmän se alkaa saamaan poron piirteitä, sitä enemmän alan sitä sympatisoimaan ja ajattelemaan melkein elävänä olentona. Sitähän ihan alkaa veistosta luodessa kehittämään suhdetta oman veistoksen kanssa ja siitä tulee itselle yllättävän tärkeä. Opinnäytetyöprosessin keskellä pidettävän yhteiskatselmuksen aikana vieraileva taidegraafikko ja opinnäytetyöohjaaja Ari Pelkonen kommentoi, että hänen mielestään on erityisen ihanaa ja koskettavaa, että täällä minä teen itse itselleni poroa. Teen itsestäni yhden poron poromiehen ja luon itselleni oman poroelon.

7 LOPUKSI

Aika ajoin teoksen taustan ajattelu, kuten myös oman taustan ajattelu tuntui vähäpätöiseltä. Välillä ajattelin, että onko sillä mitään väliä, että olenko saamelainen vai enkö ole? Teki mieli vain lopettaa sen asian ajattelemisen ja päästää siitä irti, sillä se tuntui helpommalta kuin ainainen asian pohtiminen ja pyörittely. Tulenko edes tekemään tämän jälkeen teoksia, jotka viittaavat saamelaisuuteen? Näkyykö se tämän jälkeen mitenkään arjessa? Hyödynkö siitä ylipäättään mitenkään? Vai teenkö tässä itselleni enemmän hallaa, kun selvitan oikeuttani juuriini?

Välillä tuntuu siltä, että turhaanhan minä tällaista pohdin. En minä tietenkään ole saamelainen, sillä kieli sekä kulttuuri puuttuvat. Kuten Heidi Vuomajoki kirjoittaa artikkelissaan, ”Saamelaisuus ei siirry geenien mukaan, ”verenperintönä”, vaan siihen tarvitaan vuorovaikutusta ja yhteys saamelaiseen sukuverkkoon ja yhteisöön, sen arvoihin, normeihin ja tapaan ajatella, olla ja elää – siihen tarvitaan sosiaalistumista saamelaisen yhteiskunnan jäseneksi.”

(Vuomajoki, 2018). Vuomajoki käsittelee artikkelissaan saamelaisuuden määritelmää katsomatta laadittuja lakipykäläiä.

Joka toinen päivä taas olen varma saamelaisuudestani. Vuomajoki kirjoittaa artikkelissaan myös, että vaikka ei suoraan kuuluisikaan saamelaisyhteisöön, sinne toivotetaan takaisin tervetulleeksi myös kaltaisiiani, joiden yhteys kulttuuriin on murtunut (esimerkiksi) Suomen valtion pakkosulauttamistojen takia. Tämä tuntuu hyvin lohdulliselta, sillä mielessäni on jatkuvasti pyörinyt ajatus siitä, että en vain ole tarpeeksi. Vuomajoen artikkeli sai kuitenkin ajattelemaan toisin, sillä sain hieman uutta näkökulmaa saamelaiselta itseltään. Lisäksi hän kiteyttää artikkelissaan hyvin saamelaismääritelmän lakipykäliden ulkopuolella: lähtökohtana on se, että saamelaiset tunnistavat toisensa saamelaisiksi.

Kun syksyllä kerroin teoksestani ja sen aiheesta sekä omasta taustastani opin-
näytetyöohjaaja Essi Korvalle, hän sanoi suoraan, että hänen mielestään minä olen saamelainen. Korvan kommentti ja keskustelut hänen kanssaan merkitseivät paljon, sillä sen lisäksi että Korva on ollut tärkeässä osassa opinnäytetyöni taiteellista ja henkistä osuutta, on hänellä myös kattava käsitys saamelaisen historiasta ja kulttuurista. Hän myös itse kuuluu saamelaisiin. Kysyin yhtenä päivänä äidiltäni, että mitä mieltä hän itse on meidän perheemme saamelaisuudesta. Hänen sanojensa mukaan me olemme saamelaisia, vaikkamme niin suuresti ole kulttuurissa mukana eikä kieltä ole.

Tämän kaiken, oman yliajattelun, muiden mielipiteiden kuuntelemisen ja lakiuudistusten jälkeen, ja kaikesta huolimatta, tuntuu tällä hetkellä siltä, että kyllä minä olen saamelainen. Minulla on kaikki oikeus olla ylpeä juuristani ja kertoa se maailmalle, vaikka en sitä kyllä vielä uskalla täysillä tehdä. Pikkuhiljaa prosessin aikana olen kuitenkin hyväksynyt sen, että ihmisen identiteetti elää koko ajan oman oppimisen ja kokemuksien myötä. Voi olla, että kuukauden tai viikon päästä tuntuu taas toiselta, mutta onhan tämä elämä kuitenkin hyvin elävä prosessi.

LÄHTEET

Churchill Wild. (15.9.2011). The legend of the enchanted white caribou.

<https://churchillwild.com/the-legend-of-the-enchanted-white-caribou/>

Lehtola, V-P. (2022). Entiset elävät meissä: Saamelaisten tarinat ja Suomi (2. painos). Gaudeamus.

Nieminen, M. & Pietilä, Urho A. (1998). Peurasta poroksi. Paliskuntain Yhdistys.

Paliskuntain yhdistys. (n.d.) Poro. Haettu 3.11.2022 osoitteesta <https://paliskunnat.fi/poro/poro/>

Pentikäinen, J. (1995). Saamelaiset: Pohjoisen kansan mytologia (3035/4). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Pentikäinen, J. & Pulkkinen, R. (2018). Saamelaisten Mytologia (10). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Riistainfo. (n.d.) Metsäpeuran jäljet ja jätökset. Haettu 10.11.2022 osoitteesta <https://www.riistainfo.fi/lajintuntemus-2/lajintuntemus/riistaelainten-jaljet-ja-jatokset/hirvielainten-villisian-ja-muflonin-jaljet-ja-jatokset/metsapeuran-jaljet-ja-jatokset/>

Tukiainen, M. & Frey, M. (2018). Pohjolan voimaeläimet. Tuuma-kustannus.

Vuomajoki, H. (23.2.2018). Mikä tekee saamelaisen? <https://faktalavvu.net/2018/02/23/mika-tekee-saamelaisen/>